



Rejent * rok 15 * nr 6(170)
czerwiec 2005 r.

Recenzja

***Notariat i akta notarialne na ziemiach polskich w XIX-XX wieku*, red. Sebastian Piątkowski i Krzysztof Skupieński,
Radom 2004, s. 201**

W listopadzie 2004 r. odbyła się w Radomiu ogólnopolska konferencja naukowa na wskazany w tytule temat. Organizatorami byli: Zakład Archiwistyki Instytutu Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Kolegium Licencjackie UMCS w Radomiu oraz Radomskie Towarzystwo Naukowe. Organizacyjnie i finansowo wsparły konferencję instytucje notarialne: Krajowa Rada Notarialna (z prezesem Z. Klejmentem), Okręgowa Izba Notarialna w Lublinie (z prezesem J. Rzączyńskim), a także Ministerstwo Nauki i Informatyzacji w Warszawie. Dzięki temu szybko ukazały się też drukiem materiały z tej konferencji, zebrane w omawianym tomie.

W obradach i w opracowaniu zbioru udział wzięli historycy oraz historycy prawa z uniwersytetów w Krakowie (Uniwersytet Jagielloński), Lublinie (UMCS), Łodzi (Uniwersytet Łódzki) i Rzeszowie (Uniwersytet Rzeszowski), a także pracownicy archiwów, zwłaszcza Archiwum Państwowego w Radomiu, którzy przygotowali w miejscu obrad, budynku Ośrodka Kultury i Sztuki „Resursa Obywatelska”, okolicznościową wystawę historycznych materiałów notarialnych.

Konferencja nawiązywała do rozpoczętych już przygotowań do jubileuszu 200-lecia wprowadzenia na ziemiach polskich w 1808 r. nowo-

czesnego notariatu. Odnotowano ponadto, że w 2004 r. upłynęło równe 720 lat od bulli papieża Marcina IV, pozwalającej arcybiskupowi gnieźnieńskiemu Jakubowi Śwince na mianowanie pierwszych notariuszy publicznych (patrz s. 9: „Kilka słów od redakcji”).

Zbiór zawiera piętnaście artykułów poświęconych problematyce notarialnej, w szczególności wykorzystaniu akt notarialnych do badań historycznych i historycznoprawnych. W kolejności są to następujące opracowania:

1) Krzysztof Skupieński, „Notariat i akta notarialne jako przedmiot badań historyka” (s. 11-18). Warto tu przypomnieć, że prof. K. Skupieński jest także autorem znanej książki pt. „Notariat publiczny w średnio-wiecznej Polsce” (Lublin 2002; patrz recenzja M. Kuryłowicza w: Rejent 1997, nr 10, s. 196-197).

2) Dorota Malec, „Notariat w badaniach historyków prawa” (s. 19-25). Tu również należy dodatkowo odnotować cenioną monografię autorki o międzywojennym notariacie (D. Malec, „Notariat Drugiej Rzeczypospolitej”, Kraków 2002; patrz recenzja M. Kuryłowicza w: Rejent 2002, nr 10, s. 167-171).

3) Anna Dymmel, „Notariat w badaniach bibliologa” (s. 27-36);

4) Szczepan Kozak, „Możliwości wykorzystania metod komputerowych w badaniach nad notariatem galicyjskim” (s. 37-53). Tematyce tej w szerszym ujęciu poświęcił S. Kozak niedawno opublikowaną rozprawę pt. „Rzeszowskie akta notarialne 1871-1918. Studium historyczno-źródłoznawcze” (Rzeszów 2004; patrz recenzja M. Kuryłowicza w: Rejent 2005, nr 1, s. 178-183).

5) Krystyna Wróbel-Lipowa, „Ubiór ludności miejskiej regionu środkowego Bugu w XVIII wieku w świetle źródeł pisanych” (s. 55-61);

6) Teresa Kozłowska, „Walewscy herbu Kolumna z Kobylnik w świetle akt notarialnych z lat 1810-1834” (s. 63-67);

7) Dariusz Magier, „Szlachta powiatu radzyńskiego w świetle inwentarzy pozostałości w aktach notariuszy z lat 1812-1830” (s. 69-81);

8) Mariusz Nowak, „Nieruchomości jako przedmiot czynności prawnych mieszczan powiatu olkuskiego w świetle akt notarialnych z lat 1815-1830” (s. 83-97);

9) Anna Jadeszko, „Akta notarialne jako źródło do badań nad dziejami społeczności lokalnych Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIX wieku (na przykładzie Kazimierza Dolnego)”, s. 99-114;

10) Krzysztof Latawiec, „Akta notarialne jako źródło do badań nad ludnością rosyjską w Królestwie Polskim między powstaniem styczniowym a pierwszą wojną światową” (s. 115-128);

11) Anna Jankowska, „Akta notarialne jako źródło do badań nad sytuacją ekonomiczną ludności regionu radomskiego w okresie okupacji austriackiej (1915-1918)”, s. 129-133;

12) Agnieszka Lewandowska, „Notariusze radomskiego okręgu sądowego w latach 1918-1939. Noty biograficzne” (s. 135-153);

13) Anna Opara-Rak, „Prowadzenie i przechowywanie akt notarialnych wytworzonych w latach 1918-1951 w świetle przepisów kancelaryjno-archiwalnych” (s. 155-166);

14) Sebastian Piątkowski, „Akta notarialne jako źródło do badań realiów ekonomicznych i społecznych Generalnego Gubernatorstwa 1939-1944 (przykład dystryktu radomskiego)”, s. 167-176;

15) Kazimierz Jaroszek, „Notariusze działający na terenie Królestwa Polskiego w latach 1808-1915 (Wykaz kancelarii notarialnych przechowywanych w archiwach państwowych)”, s. 177-201.

Szczegółowe zreferowanie treści poszczególnych artykułów nie jest tu możliwe i w tym zakresie należy zainteresowanych czytelników skierować do bezpośredniej lektury opracowań, składających się na całość zbioru. Można natomiast sformułować kilka ogólniejszych uwag.

Otóż wydaje się celowe podkreślenie przede wszystkim cennej inicjatywy organizatorów podjęcia gruntownych badań nad historią polskiego notariatu i otwarcie się z tą problematyką na szersze środowisko historyczne i historycznoprawne. Ważne jest tu zauważenie historycznych rocznic w dziejach polskiego notariatu, wobec których nie tylko historycy, ale także środowisko notarialne, dbałe przecież o swoją tradycję, nie powinno pozostać obojętne, dlatego na uznanie zasługuje zasygnalizowana w omawianej pracy (s. 10) inicjatywa stworzenia platformy współpracy badaczy dziejów polskiego notariatu. Redaktorzy tomu zwracają się też o kontakt w tej sprawie do wszystkich zainteresowanych takimi badaniami. Wytknąć tu jednak należy redakcyjne zaniedbanie w postaci braku noty o autorach opracowań, co ułatwiłoby właśnie wymianę naukowych i organizacyjnych informacji.

Inną zauważalną wartością konferencji jest zbliżenie badawcze historyków i historyków prawa. Wśród tych ostatnich obok referentów znaleźli

się również zaproszeni do udziału i dyskusji prawnicy, a recenzję wydawniczą tomu powierzono również historykowi prawa prof. Jackowi Matuszewskiemu. To dobry prognostyk dla wskazanej wyżej współpracy wszystkich zainteresowanych dziejami polskiego notariatu. Należy liczyć także na udział samych notariuszy.

Wśród wymienionych artykułów wyróżnić należy najpierw referaty programowe (K. Skupieński, D. Malec, A. Dymmel) oraz metodologiczne (S. Kozak). Ujawnia się także nieco odrębnie problematyka archiwalna z elementami biografistyki (A. Opara-Rek, K. Jaroszek). Dominują poza tym przyczynki cenne zarówno dla studiów nad aktami notarialnymi jako źródłem poznania historycznego, jak i nad ujawniającymi się w nich różnymi aspektami społeczności lokalnych w XIX-XX w. Dodać trzeba, że warstwę informacyjną wyraźnie wzbogacają bardzo liczne i szczegółowe odniesienia do dalszej literatury, dowodzące ponadto staranności opracowań i sumienności badawczej ich autorów.

Przedstawiony tom można zatem z pełnym przekonaniem polecić wszystkim czytelnikom zainteresowanym historią notariatu, także w jej codziennym i lokalnym wymiarze.

Marek Kuryłowicz